

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Лоренс Стерн

**ТРИСТРАМ
ШЕНДИ**

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*, by Laurence Sterne.

Наслов превода: *Тристрам Шенди*, од Лоренса Стерна.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић, Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© 2017. **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	5
<i>Тристрам Шенди</i>	9
Појмовник преводиочев	866
Белешке: преводи неенглеских речи и текста	936

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Лоренс Стерн (1713–1768) био је ирски романописац и англикански свештеник, творац двају романа – *Живот и назори Тристрама Шендија, центлмена, и Сентиментално путовање кроз Француску и Италију* – неколиких сатира и бројних проповеди. Рођен у Клонмелу, у Ирској, умро је у Лондону, од сушице, с којом се носио од детињства.

Син сиромашног британског заставника, средњу школу завршио је под покровитељском богатог стрица, а као стипендист је дипломирао, 1737, на Језуитском колеџу у Кембриџу, где је, три године касније, и магистрирао.

После дипломе, Стерн се заређује као англикански ђакон; убрзо се и жени, Елизабетом Ламли, која је, као и он, била туберкулозни болесник. Даље је следио свештеничку каријеру, служећи у разним местима у Енглеској (најдуже у Сатону – двадесет година), бавећи се једно време и политиком. Године 1759, у својој четрдесет шестој години, написао је једну црквену сатиру, која му је постала препрека за даље напредовање у служби, али му је и открила његов таленат и вокацију – писање. Од тада се посветио

искључиво томе. *Тристрам*, његов први роман, доживео је успех већ од издања прва два тома и одмах прославио писца. Године 1762. Стерн путује у Француску, у трагању за климом која ће му помоћи да болест лакше подноси. Цртице с тог путовања укључује у свој други роман, *Сентиментално путовање*, објављен 1768. Стерн умире непун месец по објављивању.

Иако је Стернова списатељска каријера трајала мање од десет година, била је довољна да му обезбеди славу и за живота и, чини се, заувек. Додуше, у Енглеској је било и неповољних критичара (између иних, и чувени доктор Џонсон, лексикограф), али континентална Европа је била подељено одушевљена његовим делом. Стерна је славио Волтер, а касније и Гете. Одмах је преведен на велике европске језике. Његов утицај на европску књижевност његовог доба био је јак, а протеже се и до модерних времена.

Роман *Живот и назори Тристрама Шендија*, *центлмена* објављиван је у деловима, серијално, у девет томова: прва два тома појавила су се 1759, трећи и четврти – 1761, пети и шести – 1762, седми и осми – 1765, и девети – 1767. Упркос многим стилском застрањивању – дигресијама – и хронолошкој

скоковитости и премештању епизода, читалац види да књига покрива период од 1680. до 1766, као и да има две паралелне радње – ону која се се бави Тристрамовим зачећем, рођењем, крштењем и случајним обрезивањем (сви дати кроз низ тривијалних незгода, које као да су „судбински одређене“ да оцу, Валтеру Шендију, одузму свако уздање у свога сина); и другу, која прати живот Тристрамовог милог стрица Товија, од његовог рањавања код Намира, преко боловања и каснијег бављења његовим „коњићем“ (хобијем – изградњом и „освајањем“ макета тврђава на његовој куглашкој тратини) до потоњег неуспешног ашиковања с лепом суетком, удовицом (ашиковања с чијим кончавањем се поклапа свршетак романа – иако није сигурно да је Стерн канио да ту буде крај). Књига је проткана и добрим бројем проповеди, прича и повести, које Стерн користи да се бави темама невезаним непосредно за наведене радње – филозофским, религиозним, обичајним. Његови омиљени писци били су и Рабле, Сервантес и Свифт, али његова сатира није ни екстремно бурлескна као у Раблеа, ни благо шаљива као у Сервантеса, нити огорчена, као у Свифта, него носи, као основа, лаку потку туге и мелахоличности,

што стилу овог комичног романа даје посебну црту људскости. Добрано начитан, Стерн се користио текстовима и наведених списатеља и некојих других, и без зазора делове њихове уграђивао у свој, толико да је и оптуживан, од критичара каснијих, за плагијат. Међутим, креативност и сврха показани у томе ниште такве оптужбе и само, парадоксално, доприносе оригиналности Стерновог дела. Сматрано „новим“ кад се појавило, модерним с појавом модерне, а данас постмодерним, оно, је, изгледа, књига за сва времена. Главна препорука у вези с његовим читањем јесте да се то чини натенане. Уосталом, први читаоци то су радили током девет година!

Бранислав Г. Ромчевић

ТРИСТРАМ ШЕНДИ

*ЖИВОТ И НАЗОРИ ТРИСТРАМА ШЕНДИЈА,
ЦЕНТЛМЕНА*

ТОМ ПРВИ.

*Ταρασσει τοὺς Ἀνθρώπους οὐ τὰ Πράγματα, ἀλλὰ τὰ
περὶ τῶν Πραγμάτων, Δογματά.*¹

Врло уваженом господину Питу.

Господине,

Никад јадни створ од посветитеља није мање уфања имао од своје посвете но ја што имам од ове моје; јер је писана у забити краљевства, и у самотној кривињари, где ја живим у сталном прегнућу да се браним весељем од слабости рђавога здравља и других недаћа животних; будући чврсто уверен да кад год се човек смеши – а много више кад се смеје – то нешто придоноси овом комадићу од живота.

Скрушено молим, господине, да овој књизи учините част тако што ћете је узети – не под своју заштиту (она сама мора да се штити) – но на село са собом; те ако ми кажу да вас ту насмеја, или ако могу мислити да вам је један тренут бола закинула – сматраћу се срећним као

министар државни; можда много срећнији од било којег (изузев само једног) о ком сам читао или за ког чух.

Ја сам, племенити господине, (и што још више је за вашу Славу) ја сам, добри господине, Ваш доброжелитељ и суподаник најсмернији. Писац.

ГЛАВА 1. Волео бих да су било отац мој било мајка моја, или, пак, обоје – јер беху по дужности обоје на то обавезни – пазили шта раде кад су ме зачињали; да правилно размотрише колико зависи од тог шта су тад чинили – да се у том не ради тек о прављењу једног бића разумног, но да можда срећно обличење и изглед тела његовог, можебит надареност његова и сама особеност ума његовог, и – ма колико они чули супротно – чак срећа целог дома његовог, могаху се променити од стања душевних и расположења која тада превладаваху. Да су одмерили правилно и размотрили све то, и следствено поступили, врло сам уверен да бих ја испао сасвим другачији лик на томе свету од онога у ком ће ме читалац вероватни видети. Верујте ми, добри људи, није то ствар тако незнатна како многи од вас могу мислити; сви сте, усуђујем се рећи, чули за сокове животне, и како се они прелију од

оца сину, итд., итд. – и подоста у том смислу. Е, можете ми на реч веровати, да девет делова у десет од разбора човекова или неразбора његовог, његови успеси и неуспеси на овоме свету, зависе од њихових кретања и деловања, и различних стаза и богаза на које их ставите; тако да, кад се они једном покрену, било како треба или наопако, то не буде ствар петпарачка – јуре они бучећи као пошандрци; а стално табанајући истим корацима, ускоро од тог направе пут, раван и гладак као стаза баштенска, с којег, кад се једном на њ навикну, ни сам Ђаво каткад неће моћи да их отера.

„Молићу, мили,“ рекла је моја мајка, „да ниси заборавио да навијеш сат?“

„Добри Боже!“ завапио је мој отац, узвикнувши но пазећи, истодобно, да глас умери. „Зар је икад жена, од стварања света, прекинула човека тако шашавим питањем?“

– Молићу, шта то рече твој отац?

– Ништа.

ГЛАВА 2. – Онда, јамачно, нема ничег у том питању, што ја могу видети, било доброг било рђавог.

– Онда да ти кажем, господине, да то беше, у најмању руку, питање неумесно – јер је распршило и

растерало сокове животне, чији посао је био да испрате и иду скупа с *хомункулом* и да га безбедно спроведу до места одређеног за његов пријем.

Хомункул, господине, у ма како слабом и смешном светлу може се приказати, у овом веку површности, оку лудости или предрасуде, пред оком разбора и научног истраживања стоји признат – *биће* заштићено и окружено правима. Најподробнији филозофи, који, иначе, имају схватања најширокогруднија (будући да су им душе противне њиним истраживањима), показују нам непобитно да хомункула ствара иста рука; да се зачиње у истом поступку природе; да је обдарен истом моћи кретања и способностима као ми; да се састоји, као ми, од коже, косе, масти, меса, вена, артерија, лигамената, живаца, хрскавица, костију, мождине, жлезда, гениталија, телесних сокова, и зглобова; и да је, у сваком смислу те речи, исто толико и исто природно наш ближњи као мој Врховни Судија енглески. Може му се помоћи, може бити повређен – може получити одштету; речју, има сва преимућства и права људскости, којима *Тали*, *Пуфендорф*, или најбољи етички писци, допуштају да произиђу из тог стања и односа.

Елем, драги господине, шта ако га нека незгода задеси самог на његовом путу? Или да је, у страху од ње, природном тако млађаном путнику, мој господичић на крај свога путовања стигао кукавно исцрпљен: мишићна му снага и крепкост изанђали до конца; његови властити сокови животни помућени неописано – и да је у том жалосном, поремећеном стању живаца лежао као плен ненадних презања, или низа тужних снова и маштарија девет дугих, дугих месеци заредице. Тресем се да помислим какав темељ је постављен за хиљаду слабости и тела и ума, које вештина лекара или филозофа не би могла касније сасвим поправити.

ГЛАВА 3. Претходну анегдоту дугујем свом стрицу, господину Товију Шендију, коме се мој отац, који беше врсан природословац и склон темељном расуђивању о стварима најситнијим, често и опсежно жалио на тај вред; а једном напосе, како је мој стриц Тови добро упамтио, пошто је приметио врло необичну нахереност (како он то назва) у мом начину постављања мога зврка, и правдању начела по којима то учиних. Стари господин одмахнуо је главом и рекао, гласом што напо више изражава бол неголи прекор, да му срце одувек

слути, а то види потврђеним у овоме, и из тисућ других посматрања која је спровео на мени – да ја нећу ни мислити ни делати као дете било ког човека другог.

„Али авај,“ наставио је, одмахнувши главом други пут, и бришући сузу што му је низ образе текла, „невоље мог Тристрама почеле су девет месеци пре но што је дошао на овај свет.“

Моја мати, која је ту седела, диже поглед – али није знала више него њена задњица шта мој отац жели рећи; но мој стриц, господин Тови Шенди, ком је та ствар често била толкована, одлично га је разумео.

ГЛАВА 4. Знама да на свету има читалаца – као и других људи на њему што уопште нису читаоци – који се осећају нелагодно ако нису упућени у целу тајну, од почетка до краја, о свему што се тиче вас.

У пуком удовољењу тој њиној склоности, и из одбојности у мојој природи да разочарам неку живу душу, већ сам био врло опширан. Како ће мој живот и назори вероватно дићи нешто буке на овоме свету, и, ако тачно слутим, обухватити свеколике људске чинове, занимања и секте – бити не мање читани од самог *Ходочасниковог напретка*; и на крају се показати да су баш она ствар у какву Монтењ зазираше

да ће се огледи његови изокренути, то јест, књига за прозор салонски – налазим да је нужно да се ја светујем помало са сваким редом; те стог морам опроштај молити што на исти начин идем мало даље; из ког разлога збиља ми је мило што повест о себи почех како то учиних, и да могу наставити да све у њој оцртавам, како вели Хорације, *аб ово*.

Хорације, знам ја, тај начин уопште не препоручује. Но господин тај збори тек о песми епској или трагедији (заборавих о којем); иначе, да није тако, молио бих господина Хорација за опроштај – јер у писању оног на шта се дадох, нећу се ограничити ни на правила његова, нити на правила било ког човека што икад живљаше.

Онима, пак, што не бирају да се врну толико у те ствари, бољи савет дати не могу до да прескоче преостали део ове главе; јер унапред изјављујем да је он написан једино за помне и радознале.

– Затвори врата.

Ја сам зачет ноћу, измеђ прве недеље и првог понедељка у месецу марту, у години нашег Господа хиљаду седамсто осамнаестој. Сигуран сам да јесам. А како постадох тако одређен у своме приказу ствари што се збила пре но што сам рођен, јесте захваљујући једној

другој малој анегдоти, знаној само у нашој породици, а сад обзнањеној зарад бољег разјашњавања тога.

Мој отац, мора да знате, који првотно је био турски трговац, но посао беше напустио већ неколико година, да би се умировио и умро на очинском имању у грофовији – беше, верујем, један од људи најуреднијих у свему што чини – била то ствар пословна, или ствар забавна – који игда живљаху. Као мали пример те крајње тачности његове, којој беше уистину роб: беше усвојио као правило – током многих година својега живота – да nanoћ прве недеље сваког месеца током целе године, поуздано као што би ноћ недељна стигла, својим рукама навије велик кућни сат, који нам стојаше на врху стражњих степеница. А будући негде измеђ педесет и шездесет година старости, у време о ком говорим, беше, такође, поступно у то исто време придодао неке друге послитће породичне, да би, како би често рекао моме стрицу Товију, све њих трсио одједном, те да више га не гњаве и не муче остатак месеца.

То беше праћено само једном недаћом, која се, у великој мери, сручила на ме, а чије ћу последице, плашим се, са собом носити до гроба; наиме, да је, из несрећног споја идеја које немају везе у природи, тако

испало на крају да моја јадна мајка не могаше чути да се речени сат навија а да јој мисли о неким другим стварима неизбежно не нахрупе у главу, и вице верза; за коју чудну мешавину идеја проицљиви Лок, који јамачно природу тих ствари разуме боље но већина људи, тврди да је изазвала више уврнутих поступака но сви други извори предрасуде ма какви били.

Но ово узгред.

Елем, излази, по запису у бележници мога оца, која сад лежи на столу, да је на Благовести, које беху 25. истог месеца у који ја рачунам време свог зачећа, мој отац кренуо на пут за Лондон с мојим најстаријим братом, Бобијем, да га смести у школу *Вестминстер*; и, како излази из истог сведочанства, да није приспео својој жени и породици до друге седмице следећег маја, – то доводи ствар скоро до извесности. Међутим, оно што следи на почетку идуће главе то ставља ван сваке сумње.

– А молићу, господине, шта је твој отац радио цео децембар, јануар и фебруар?

– Па, госпођо, био је болестан од ишијаса.

ГЛАВА 5. Петог дана новембра 1718, што по раздобљу које се разматра беше тако близу девет

месеци календарских колико сваки муж могаше разумно очекивати, бејаш ја, Тристрам Шенди, центлмен, изнесен на овај наш подли и несрећни свет. Камо да сам рођен на Месецу, или на некој од планета (сем Јупитера и Сатурна, јер нисам могао подносити погоду хладну), јер по мене не би никако могло горе бити на некој од њих (мада нећу за Венеру јамчити) него што је на овој нашој огавној, прљавој планети, за коју, вере ми, и то да се каже уз наклон, сматрам да је сачињена од дроњака и стрица осталих – не да планета није довољно добра, под условом да човек може на њој да се роди на велику титулу или велико имање; или да некако може постићи да га зовну на јавне дужности и звања од достојанства или моћи; но то није мој случај. Стог ће сваки човек о сајму говорити како његов посао на њему прође; из ког разлога ја тврдим поново да је то један од светова најогавнијих што је икад створен. Јер збиља могу рећи да сам – од првог часа кад на њему продисах до овога, кад једва могу дисати, због сипње коју добих на клизању против ветра у Фландрији – био стална забава онога што свет зове Фортуна; и мада јој нећу криво чинити говорећи да ме икад натера да осетим терет неког велог или знатног зла, ипак, уз сву доброћудност на свету, тврдим за њу да ме је, у сваком

раздобљу мог живота, и на свакој окуци и ћошку где ме се могла згодно домоћи, та безмилосна Војвоткиња гађала гомилом тако бедних несрећа и мрских згода какве икад мали јунак претрпе.

ГЛАВА 6. На почетку задње главе саопштих вам *кад* сам тачно рођен; но не саопштих вам *како*. Не, та појединост сачувана је у целости за главу по себи; сем тога, господине, како смо ти и ја на неки начин један другом странци потпуни, не би било долично да се припустиш одједном у све околности у вези са мном. Мораш имати мало стрпљења. Ја предузех, знаш, да запишем не само свој живот, но и своје назоре, надајући се и очекујући да ће твоје познавање мог карактера, и каква сам сорта смртника, да ти, према првом, дâ боље уживање у другом. Како будеш настављао са мном, површно познанство што сад се зачиње међ нама прерашће у присност; а та ће, сем ако један од нас не погрешити, свршити у пријатељству.

– O diem praeclarum!ⁱⁱ

– Тад ништа што се мене тиче неће бити сматрано тричавим по својој природи, ни досадним док се прича. Стога, мој драги пријатељу и садруже, ако би помислио да сам шкрт помало у приказу о свом првом поласку на

пут, имај стрпљења са мном и пусти ме да наставим, и да причу своју изложим на свој начин; или, ако би изгледало да се овда–онда лудирам на путу, или ако бих кашто ставио капу лудину с прапорцем на њој, на пар часака док пролазимо – не бежи, но љубазно веруј да сам мало мудрији но што изгледа по мојој вањштини; а док даље трчкамо, или се смеј са мном, или мени, или, укратко, ради било шта – само миран остани.

ГЛАВА 7. У истом селу где мој отац и мати моја пребиваху, пребиваше и мршава, честита, материнска, вредна, добра стара примаља, која је – уз помоћ мало здравог разума и које године пуне упослености у свом занимању, у ком беше цело време мало веровала својим напорима а подоста онима госпе природе – стекла, на свој начин, немали степен угледа на томе свету; којом речју *свет* треба да на овом месту обавестим твоју Висост да бих да се сматра да подразумевам не више од њега доли кружић на кругу света велога, пречника од четири миље енглеске, или ту негде, за који се котеж где је та добра старица живала узима да је средиште. Она, изгледа, беше остављена удовом у великој невољи, с троје–четворо

дечице, у својој четрдесет седмој години; а како у то време беше особа пристојног држања, озбиљног владања – жена, штавише, од мало речи, и усто предмет сућути, чија невоља и ћутња у њој утолико јаче зазиваху пријатељску помоћ – жена пастора парохијског би потакнута сажалењем, а будући да се често јадала због тешкоће којој стадо мужа њеног беше изложено током много година, с обзиром на то да не беше нечег као што је примаља, ма које врсте или степена, да се до ње доспе, ма колико хитан био случај, на раздаљини мањој од шест–седам дугих миља јахања; којих речених седам дугих миља по тамним ноћима и грозним путевима – јер земља тамо беше ништа друго до дубока глина – беше скоро исто што и четрнаест; а то, у ствари, каткад беше малне као и немати примаљу; њој паде на памет да би се учинила како корисна услуга целој парохији, тако и самој сиротици, да се она упути у нека од простих начела тог занимања, како би се у њега увела. Како ту ниједна жена доли она сама не беше боље оспособљена да изврши план који је створила, та госпођа лати га се врло милосрдно; а будући да имаше велик утицај на женски део парохије, не наиђе на тешкоћу у његовом остваривању до крајњих граница својих жеља. У

ствари, пастор је удружио свој интерес са жениним у целој тој работи; а да би ствари урадио како треба, и тој јадној души дао подједнако добро право по закону да практикује као што жена његова даде подучавањем, лично је радосно платио трошкове за судијску дозволу, који укупно изношаху осамнаест шилинга и четири пенија; тако да, измеђ њих двоје, та добра жена би потпуно уведена у стварни и физички посед своје службе, заједно са њеним свеколиким *правима, деловима и припацима*.

Ове потоње речи, мора да знаш, не беху у складу са старом формом како су такве дозволе, овлашћења и пуномоћја гласила, која доселе беху давана сестринству. Али то је било у складу с јасном формулом, проналаском Дидија, који, будући да имаше нарочиту склоност да растури па наново склопи на тај начин свакојаке исправе, не само да је пронашао ту zgodну поправку, него је убедио многе старе овлашћене матроне у комшилуку да отворе своја овлашћења наново, да им се уметне тај његов наби–хир.

Признајем да не бих могао завидети Дидију на таквим његовим склоностима. Но, сваки човек своје укусу. Није ли доктор Кунастрокије, тај велики човек, у својим часима дангубе, уживао највећма што се може

чешљајући магареће репове, и чупајући мртве длаке својим зубима, иако је имао пинцету увек у свом џепу? Ама, дођете ли до тог, господине, зар нису најмудрији људи у свим раздобљима, не изузимајући ни самог Соломона – зар нису имали своје коњиће, своје коње тркаће, своје новце коване и своје шкољке, своје добоше и своје трубље, своја ћемана, своје палете – своје ларве и своје лептире? И све док човек свог коњића јаше мирно и без буке друмом Краљевим, и не тера ни тебе ни мене да се иза њега попнемо – молићу, господине, шта имамо ти или ја са тим?

ГЛАВА 8. – De gustibus non est disputandumⁱⁱⁱ – то јест, не расправља се противу коњића; а што се мене тиче, то ретко чиним; нити бих могао с икаквом пристојношћу, да им бејах непријатељ у бити; јер ми се дешавало, у неким раздобљима и менама Месеца, да будем и ћеманиста и сликар, већ како мува жацне. Да ти буде знано да и сам држим пар касача, на којима, изменице (и није ме брига ко то зна) често изјашем и ваздуха се надишем; мада кашто, да се каже на моју срамоту, идем на мало дужа путовања но што би људи мудри сматрали сасвим исправним. А истина је – да ја нисам мудар човек; и усто сам смртник тако малог

значаја на свету да не мари много шта ја радим: тако ја ретко бесним или се срдим икако у вези с тим. Нити много мој почин ремети када видим тако велику господу и високе личности – такве, на пример, као господин А, Б, Ц, Д, Е, Ф, Г, Х, И, К, Л, М, Н, О, П, и тако даље, сви у низу, узјахани на својих неколико коња – неки с великим стременима, док одмичу озбиљнијим и трезвенијим кроком; други, напротив, ушушкани до самих подбрадака, с корбачима преко уста, док јуре и одмичу као исто толико шарених вражића раскречених на хипотеци, и као да су неки од њих решени да сломе своје вратове. Утолико боље – велим ја себи – јер у случају да се деси најгоре, свет ће се снаћи да одлично напредује без њих; а за остале, ама – срећан им пут – та нек јашу даље без мог противљења; јер да њина господства буду баш ове ноћи збачена из седла, десет према један да би многи од њих били на упола горем ату пре јутра сутрашњег.

Зато се не може рећи да иједан од тих случајева прекида мој спокој. Међутим, има један случај који ме, признајем, разоружава, а то је кад видим човека рођеног за велика дела, и, што му још више на част служи, чија природа га увек склања на добра – кад видим таквог човека, господине, као ти, чија су начела

и владање племенити и дични као крв његова, и кога, због тога, кваран свет не може ни начас баталити; кад видим таквога, господине, у седлу, па да је и минут преко оног времена које му је моја љубав спрам земље моје одредила, и моја ревност жели за славу његову, онда, господине, престајем бити филозоф, и у првом заносу часног гнева желим да коњић, са целом му братијом, оде Ђаволу.

„Господине,

Тврдим да је ово посвета, без обзира на њену необичност у трима великим својствима – садржају, форми, месту. Стог те молим да је као такву прихватиш и да ми допустиш да је положим, с најучтививијом скрушеношћу, пред ноге твог Господства – кад будеш на њима – што можеш бити кад изволиш, а то је, Господине, кад год буде прилика за то, а ја ћу додати, и на ползу највећу. Имам част да сам, господине, Твог Господства најпокорнији, и најоданији, и најсмернији слуга, *Тристрам Шенди*.“

ГЛАВА 9. Свечано изјављујем целом човечанству да горња посвета није сачињена ни за каквог кнеза, прелата, папу или велможу – војводу, маркиза, ерла,

виконта или барона овога или неког другог краљевства у свету хришћанском; нит је досад торбарена наоколо, или нуђена јавно или тајно, непосредно или посредно, било којој особи или личности, великој или малој; но је збиљски права посвета девичја, некушана на икојој души живој.

Ја ову ствар тако нарочито разглабам тек да отклоним било какав напад или примедбу што би се могли појавити против ње са начина на који каним да се од ње окористим најбоље – што је да њу отворено ставим на дражбу; што сад и чиним.

Сваки писац има свој начин у наметању својих тема; што се мене тиче, како мрзим цењкање и погађање у мрачној капији зарад неколико златника, реших у себи, од самог почетка, да с вама, велики народе, послујем изравно и отворено у овој работи, и да пробам да ли ћу тим да прођем боље.

Ако, стога, има неки војвода, маркиз, ерл, виконт или барон у овим подручјима његовог Величанства, коме треба красна, отмена посвета, и коме ће горња пасовати (јер, узгред, ако она не пасује иколико, ја се од ње нећу растати), она му је на великој услузи за педесет гвинеја – што је, сигуран сам, двадесет гвинеја мање но што за њу треба дати било који човек од духа.

Господине, ако је опет преиспиташ, она је далеко од тога да буде проста брљотина, као што су неке посвете. Твоје господство види да је изведба добра, боје јасне – цртеж није лош; или, да зборим више као човек од науке – и мерим своје дело на сликарској скали подељеној на 20 – верујем, господине, да ће се скица показати као 12, композиција као 9, боје као 6, израз као 13 и по, а изведба – ако ми се може допустити, господине, да разумем властиту изведбу, и уз претпоставку да је пуно савршенство у извођењу 20 – мним да не може сићи много испод 19. Поред свега овог, у њој има склада, а тамни потези у коњићу (који је фигура споредна, и врста позадине целини) дају велику снагу главним светлинама у твојој фигури, и чине да испадне дивно – а сем тога, постоји изглед оригиналности у *tout ensemble*^{iv}.

Изволи, добри господине, наложити да се тај износ исплати на руке господина Додзлија, у корист писца; а у следећем издању обратиће се пажња да ова глава буде изостављена, а твог господства титуле, одлике, грб и добра дела буду стављени на чело претходне главе. А све то, од речи *De gustibus non est disputandum*, и било чега другог што се у овој књизи односи на коњића, али ништа више, биће посвећено твојем господству.

Остатак посвећујем Луни, која, узгред, од свих покровитеља и покровитељки које могу замислити моћи има највише да моју књигу погура и учини да свет полуди за њом.

Богињо јасна, ако ниси презаузета пословима Кандида и госпођице Кунегунде, узми под заштиту своју и Тристрама Шендија.

ГЛАВА 10. Ма какав ступањ заслуге тај добротин у корист те примаље може да с правом тражи, или ко право имаше на ту тражбу, на први поглед не изгледа врло битно за ову повест; извесно беше, пак, да је та госпођа, жена пасторова, тад њу целу приграбила. А ипак, живота ми, не могу а да не мислим да је сам пастор, мада не беше срећу имао да први натрапа на ту замисао, ипак, јер је усрдно у њој сарађивао чим му би изложена, и исто тако усрдно се растао од својих пара да би је спровео, имао право на неки њен део – аколи не и на пуну полу ма какве части која јој припадаше.

Свету се тад ћефнуло да ту ствар процени другачије.

Одложите књигу, а ја ћу вам дати пò дана да изнесете вероватну претпоставку за разлог овог поступка.

Дакле, да се зна да је, током отприлике пет година пре датума примаљине дозволе, о којој добисте извештај врло исцрпан, пастор којим треба да се бавимо себе чинио темом селског оговарања, јер је кршио сваку доличност, које је вршио против себе, свога положаја и своје службе – а то беше то што се није боље појављивао, ни на другачијем парипу, неголи на мршавом, жалосном магарцу од коња, вредности око једне фунте и петнаест шилинга; који, да му скратим сваки опис, беше прави брат Росинанта, колико га то сродна сличност могаше учинити; јер у свему опису његовом одговараше до у длаку – сем што се ја не сећам да се игде каже да беше Росинанте сипљив; и што, осим тога, ко што је то срећа код већине шпанских коња, дебелих или мршавих – беше без сумње коњ у свему.

Ја одлично знам да ат тог јунака беше ат чедна држања, што могаше дати основа за мишљење супротно. Но је, истодобно, исто тако извесно да уздржаност Росинанта (како се може видети из пустоловине Јангеских носача) не потицаше ни од какве телесне мане или узрока, но од умерености и мирног тока крви његове. – И да вам кажем, госпођо,

има подоста одличне чедности на свету, на ползу које не би могла рећи више па да ти се о животу ради.

Како је – тако је, јер моја је намера да одам савесно признање сваком створу изведеном на бину овог драмског дела – нисам могао затајити ту разлику у корист ата Дона Кихота; у свим другим стварима, ат пасторов, велим, беше баш исти такав – јер беше онако мршаво, и онако усукано, и онако жалосно кљусе какво би сама Скрушеност могла објахати.

По процени, овде–онде, човека слабе расуде, беше увелико у моћи пасторовој да помогне изгледу тог свог ата – јер беше газда врло лепог седла с полувисоким ункашом, прошивеног на седалу зеленим плишом, украшеног дворедом пуцади са сребреним главама, и дичним паром месинганих узенгија, с абаијом сасвим прикладном, од сивог, врло финог ткања, с рубом од црне чипке, што се завршаваше тамном, црном, свиленом ројтом, *roudgrè d'ogr^v* – што све беше купио у цвату и напону свог живота, заједно с велом, рељефном уздом, свугде украшеном ко што треба бити. Међутим, не марећи да се руга свом живинчету, све то беше окачио иза врата своје радне собе; а уместо тиме, озбиљно га опреми баш онаквом уздом и онаквим

седлом какве изглед и вредност таквога парипа могаху сасвим и истински заслужити.

Лако ћете схватити да би пастор, тако опремљен – током неколиких посета по својој парохији, и током комшијских посета властели што живљаше око њега – и чуо и виђао довољно да своју филозофију сачува од рђања. Истину да кажемо, не могаше он у село ући а да пажњу не привуче и старог и младог. Рад би стао док он пролази – ведро би висило устављено сред бунара – коловрат би позабио на своју вртњу – чак би и крајцарош и капарош стојали зијајући док он не оде с видика; а како му кретање не беше од најбржих, он би опћенито довољно времена имао да запажа – да чује уздахе озбиљних, и смех безбрижних; што је он све подносио с изврсном смиреношћу. Нарав му беше – у срцу је шалу волео – а кад би се нашао изложеним правом подсмеху, рекао би да не може да се љути на друге што га виде у светлу у ком он тако јако види себе. Тако би бирао да се својим пријатељима, који су знали да му слабост није љубав према новцу, и који стог мање оклеваху да исмеју настраности његове, радије придружи у смеху на свој рачун – место да прави разлог дâ; а како ни унчу мяса није носио на костима својим, будући у целости појава мршава као његово

живинче – кашто би тврдио да је тај ат добар колико јахач заслужује; да су они, као кентаур – оба од једног комада. Другда, и у другом расположењу, кад би му дух био изнад кушње лажне шаљивости, рекао би да види да ће брзо умрети од јектике; па би се, с великом озбиљношћу, правио да не може поднети да види коња дебелог без жалости у срцу и осетне промене пулса; и да је изабрао да јаше на том мршавом не само да себе одржи у спокоју но и у добром расположењу.

Другда, опет, давао би педесет шаљивих и опречних разлога што јаше кротко кљусе од сипљива ата радије но ата ватреног – јер на таквом може опуштено седети и размишљати тако красно *de vanitate mundi et fuga saeculi*^{vi} као с помоћу мртвачке главе пред собом; да, у свим другим вежбањима, може своје време проводити, док јаше лагано, на толику ползу као у својој радној соби; да може закрпити тему у својој проповеди, или рупу у својим чакширама, једнако уздано у једном као на другом; да су жустро касање и лагано умовање, као шала и расуда, два кретања неспојива. – Но да, на своме парипу – може сјединити и помирити све – може своју проповед средити, може свој кашаљ средити – а у случају да природа зовне на ту страну, може, такође, себе средити за спавање. Укратко, пастор би, при

таквим сусретима, навео било који разлог сем разлога правог – а прави скриваше тек из финоће нарави, јер сматраше да тај њему чини част.

А истина те приче беше оваква: У најранијим годинама живота тога центлмена, и негде у време кад је он купио то изврсно седло и узду, беше му навада, или ти таштина, или зовите то како хоћете – да иде у другу крајност. Језиком грофовије у којој је живео, причало се да воли добра ата, и да опћенито има једног од најбољих у целој парохији, који стоји у штали његовој, спреман за седлање; а како је најближа примаља, као што вам рекох, живела не ближе селу од седам миља, и у крају ружном – то испаде да тај сироти центлмен тешко да би целу седмицу уједно био без неког невољног рабљења свога живинчета; а како не беше човек недобродушан, и сваки случај беше прешнији и болнији неголи потоњи, ма колико да је своје живинче волео, није срца имао да га одбије; исход чега опћенито беше то да би му коњ био или подбит, или хром, или бангав – ил' би био с израслином на копиту, или сипљив, или би га снашло, укратко, било шта што му не би дало да месо носи; тако да би сваких девет–десет месеци имао да се трси лошег коња – и да место њега доброг коња купи.

Колико губитак у таквој противтежи могаше досећи, *communibus annis*^{vii}, ја бих оставио да одлучи посебна порота патника у истом промету; но, био колико био, тај честити центлмен сносио га је без гунђања током много година, док најзад, због поновљених незгода те врсте, он не нађе да је нужно да ту ствар узме у разматрање; те одмеривши све, и сабравши то у својој глави, нађе да је не само несразмерно спрам његових других трошкова, него, усто, и само по себи тако крупна цифра да га пречи од било каквог другог добротина у парохији. Осим тога, сматраше да с пò те суме што тако одгалопира може учинити десет пута толико добра – а оно што превагну код њега још више него сва друга разматрања заједно беше ово: да то цело милосрђе његово ограничава на један посебан канал, и то тамо, мислио је он, где је најмање потребно, на име, на део парохије његове који децу одгаја и децу ствара; а ништа не оставља за немоћне, ништа за старе, ништа за многе невеселе призоре на које га позивају сваког сата, где сиротиња, болест и патња бораве скупа.

Из тих разлога он реши да батали тај трошак; а јавише се само два могућа начина да га начисто извуку из тога – а ти беху или да донесе неопозив закон да свога парипа више не раби ни по каквом захтеву, или,

пак, да се задовољи тим да јаше последњег јадова, онаквог каквим њега учинише, са свим болима његовим и слабостима, до краја поглавља.

Како зазираше од своје постојаности у првом, он се весело прихвати другога; и мада могаше то одлично објаснити, како рекох, својој части, ипак, баш из тог разлога, он имаше дух изнад тога – изабравши радије да трпи презир својих душмана и смех својих пријатеља неголи да пролази кроз муку изношења приче што би могла личити на хвалоспев њему самом.

Ја имам највише мишљење о надахнутим и префињеним осећањима овог пречасног џентлмена, по тој једној црти у његовом карактеру, која, мним, досеже било коју префињеност несравњивог витеза од Ламанче, којег, узгред, са свим лудостима његовим, волим више – и збиља бих даље ишао да га посетим – но највећег јунака из старине.

Но то није наук моје приче. Ствар коју сам имао у виду беше да покажем ћуд света у целости те работе. Јер морате знати да докле год би ово објашњење служило пастору на част – врага душа то могаше открити – ја претпостављам да душмани не хтедоше, а да пријатељи његови не могоше. – Но тек што се покренуо зарад те примаље, и платио трошак судијске

дозволе да њу постави на властите ноге – а цела тајна изрони; сваки коњ ког беше изгубио, и два коња више но што је изгубио, са свим околностима њиног тамањења, знали су се и јасно памтили. Прича се ширила као грчка ватра. *Пастор има повратни напад охолости, који га је управо шчепао; и опет ће лепо да зајаше, још једаред у животу; и ако је тако, јасно је, ко сунце у подне, да ће трошак дозволе турити у џеп десетоструко већ прве године – тако да сваком беше остављено да цени какви су његови назори у том чину милосрђа.*

Какви беху назори његови у овом, и у сваком другом чину његова живота, или, пре, каква беху мишљења што гледе тога колаху у мозговима других људи, беше мисао која навелико прекидаше почин његов, кад је требало да чврсто спава.

Пре око десет година, тај џентлмен имао је срећу да буде сасвим примирен у вези с том ствари – будући да је баш толико откад своју парохију остави за собом – и сав свет истодобно, те одговара судији за ког неће разлог имати да се на њ жали.

Међутим, постоји коб што прати чињења неких људи: како год их они упутили, она прођу кроз неку средину што их тако скрене и одбије од њиног правог

смера да – уз сва права на хвалу коју часност срца може дати – извршиоци њини су ипак приморани да живе и умру без ње

Чега, уистину, тај центлмен беше болан пример. Но да бисте сазнали како се то збило – и то знање учинили од користи себи – захтевам да прочитате следеће две главе, које садрже такав опис његовог живота и разговора какав ће свој наук донети са собом. Кад се то сврши, аколи нас ништа не устави на нашем путу, наставићемо с примаљом.

ГЛАВА 11. *Јорик* беше име тог пастора, а што је врло необично у томе (како излази из веома старе забелешке о тој породици, исписане на јаком пергаменту, и сад у савршеном стању), оно се тачно тако писало близу – замало да рекох деветсто година; али не бих да уздрмам своју узданост говорећи истину невероватну, ма колико неспорну по самој себи, те ћу стога да се задовољим тим да речем само: тако се тачно писало, без и најмањег одступања или премештања јединцатог слова, не знам колико дуго; што је више но што бих се усудио рећи за једну половину понајбољих презимена у краљевству; која су, током година, опћенито претрпела сечења и мена колико и њини власници.

– Да ли је то било због гордости , или због стида односних сопственика?

– Право рећи, мислим каткад због првога, а каткад због другога, већ како искушење дела. Но то је погана работа, и једног ће дана све нас тако смешати и збунити да нико неће моћи устати и заклети се *да је његов прадеда био човек који је учинио било ово било оно.*

Томе злу беше dostatно парирала разборна брига Јорикове породице, и њено побожно чување тих записа које ја помињем, који нам даље саопштавају да је та породица изворно била данског порекла, и да беше пресељена у Енглеску још за владе Хорвендила, краља Данске, на чијем је двору, изгледа, предак овог господина Јорика, а од којег он изравно потицаше, знатан положај држао до дана своје смрти. Какве природе тај знатни положај беше, тај запис не каже; само додаје да је готово два века он посве укинут као сасвим непотребан, не само на томе двору, него и на сваком другом двору у свету хришћанском.

Мени често падаше на памет да тај положај не могаше бити други до краљевог главног шалције, и да је Хамлетов Јорик, у нашег Шекспира, чији многи комади су, знате, засновани на утврђеним чињеницама – јамачно био баш тај човек.

Немам времена да погледам у *Данску повест* Сакса Граматика, да се уверим у извесност овога; но аколи ви имате слободног времена, и можете лако доћи до те књиге, и сами то можете лепо учинити.

Таман сам имао времена, на свом путовању кроз Данску с најстаријим сином господина Блуне, ког сам, у години 1741, као старатељ пратио, јездећи са њим огромном брзином кроз већину земаља Европе, а о ком ће јединственом путовању, што га изведосмо нас двојица, бити дат приказ врло забаван у наставку овог дела. Таман сам имао времена, велим, и то беше све, да докажем истинитост запажања које учини један дуговремени пребивалац у тој земљи – наиме, да *природа није била ни веома расипна, нити беше врло шкрта у својим дарима умности и способности њеним житељима; но је, ко родитељ разборан, била умерено услужна према њима свима, држећи се тако равномерног тока у дељењу својих поклона да њих, у тим стварима, подоста изравна једног с другим; тако да ћете наићи у томе краљевству на мало примера префињених душевних одлика, већ на попрлично доброг, простог кућног разбора међ свим слојевима народа, од којег свако има удео; што је, мнијем, баш исправно.*

Код нас је, видите, случај сасвим различан – ми смо сви збрда–здола у тој ствари; ти си велик геније, или је педесет према један, господине, да си велик глупак или тупак; није да сасвим мањакају међустепени – не, нисмо тако несређени кад до тог дође – али две крајности су свагдањије и израженије на овом немирном острву, где је природа, у својим дарима и наклоностима те врсте, врло хировита и мушичава; ни сама Фортуна, у завештању своје имовине, није више таква него она.

Ово је све што икад поколеба моју веру гледе порекла Јорика, који, по оном што памтим о њему, и по свим исказима која могах добити о њему, као да немаше ниједну кап крви данске у своме склопу; можда је, током деветсто година, сва испурела. Ни часа нећу с вама о том мудријати; јер било како било, ово је чињеница: да је, место оне хладне флегме и збиљске постојаности разбора и расположења, коју бисте очекивали у неког таквога порекла, он, напротив, био тако живахан и оплемењен спој – тако необичан створ у свим својим менама; с тако много живота и намисли, и *gaité de cœur*^{viii} у себи – како поднебље најпријатније могаше зачети и саздати. Уз све то једриље, јадни Јорик не носаше ни унчу баласта; беше крајње неискусан у животу на земљи, те је, у доби од двадесет

и шест година, знао отприлике исто тако добро да у њему крмани као несташна, безазлена цура од тринаест. Тако да га је, по првом испловљењу његовом, жустри ветар његовог расположења, како ћете предочити себи, десет пута на дан гурао на туђу снаст; а како му на путу понајчешће беху трезвени и спори, такође можете предочити себи да је најчешће злу срећу имао да се с таквима највише заплете. Колико ја знам, могло је бити неке мешавине несрећне шалливости у основи таквог метежа. Јер, право говорећи, Јорик је имао у својој нарави несавладну одвратност и одбојност спрам трезвености – не спрам трезвености као такве; јер где се трезвеност тражила, он би био смртник најтрзвенији и најозбиљнији данима и недељама – него беше непријатељ њеном хињењу, и против тог је рат отворен објавио, само кад је изгледало да је она покривач за неукост, или за лудост; а тад, кад год би му доспела на пут, ма како заклоњена и заштићена, ретко би јој много милости показао.

Каткад би, говорећи на свој плахи начин, изјавио да је трезвеност хуља преиспољна; па би додао – и од соја врло опасног, јер је лукава; и он збиља верује да она више часних људи, добронамерних, у једној години извара за њихову имовину и паре неголи џепарење и

дућанске крађе у седам. У отвореној ћуди што је показује срце весело, рекао би, нема опасности – осим по њу саму; дочим је сама бит трезвености лукавштина, те, следствено, превара; она је смицалица увежбана да се стекне поверење света за више разбора и знања но што човек вреди; и да, са свим својим претварањима, није боља већ почесто гора него каквом је један мудрац француски давно описа, то јест, *Загонетно држање тела да се прикрију мањкавости ума*; који опис трезвености, рекао би Јорик, с великом смелошћу, заслужује да се испише златним словима.

Међутим, просто речено, он беше човек неискварен и неискусан у односима световним, и беше сасвим тако несмотрен и будаласт гледе сваке друге теме разговора где опрезност обичава да наметне уздржаност. Јорик немаше другог дојма осим једног, и тај беше оно што излази из природе дела о коме се прича; који дојам он би обично превео на прост енглески без иоле околишења – и пречесто без много лучења личности, времена или места – тако да кад би се поменуо поступак кукаван или неплеменит, он не оклевахше ни часа да размисли ко је јунак тога чина, какво му је звање, или колико тај има моћи да њему касније нашкоди – него, ако би то била чинидба прљава, тај би

човек, без много увијања, био човек прљав, и тако даље. А како му опаске имаху злу срећу да буду окончане неком *bon mot*^{ix}, или да буду оживљене свагда неком шалом или смешним изразом, то даваше крила Јориковој неразборности. Укратко, мада није тражио, ипак је, у исто време, како ретко избегаваше прилику да каже шта дође најпрво, и без много цифрања – он имао у животу искушења превише да просипа око себе своју духовитост и своју шаљивост – своје руге и своје доскочице. Оне не беху изгубљене због мањка сакупљања.

Какве беху последице, и каква беше пропаст Јорикова услед тога, читаћете у следећој глави.

ГЛАВА 12. Залогопримац и залогодавац разликују се један од другог по дужини кесе не више него што се шаљивчина и жртва шале разликују по дужини памћења. Но у том се поређење измеђ њих креће, како то егзегети зову, на све четири; што је, узгред, на пар ногу више но што нека од најбољих Хомерових могу себи умислити – наиме, да први прави паре а други шалу на ваш рачун, и више о том не мисле. Камата, пак, и даље тече у оба случаја – а њене редовне или повремене исплате и служе да сећање на ту работу

одрже живим; док, на крају, у неки час зао – поверилац изнебуха не салети обојицу, те учини, тражећи главницу на лицу места, скупа с пуном каматом до самог тог дана, да оба осете пуни опсег својих обавеза.

Како читалац (јер ја мрзим ваше *акове*) темељно познаје природу људску, не треба да кажем више да му удовољим до да јунак мој не могаше том брзином терати без неког ситног доживљавања тих припадних опомена. Да кажемо истину, он се беше непаметно заплео у мноштво ситних задужења те врсте, која, без обзира на чест савет Евгенијев, исувише пренебрегаваше, мислећи да ће, како ниједно од њих није неком злобом стечено – но, напротив, са честитости душе, и пуке веселости нарави – она сва бити успут прецртана.

Евгеније то не би признавао; и често би му говорио да ће се кад–тад с њиме рачун свести; те би често додао, с призвуком тужне стрепње – до задњег филира. На шта би Јорик, уз своју навадну безбрижност, исто тако често одговарао једним *пих!*, а ако би тема била напољу начета – ђипом, скоком и цупкањем кад се она конча; но аколи сасма сабијена у дружевни ћошак камински, где би кривац био забарикадиран столом и паром фотела, те не би могао спремно одлетети по

тангенти – тад би Евгеније наставио са својим предавањем по вољи, речима у том смислу, мада нешто боље сложеним.

„Веруј ми, драги Јориче, та твоја неопрезна шаљивост довешће те, а пре а после, у невоље и тешкоће, из којих те памет накнадна не може извући. У тим досеткама пречесто се, видим, догађа да човек исмејан себе посматра у светлу човека увређеног, са свим правима што му припадају из те околности; а кад га и ти сагледаш у томе светлу, и прибројиш пријатеље његове, породицу његову, својту му и сроднике – и прикупиш уза њ многобројне регруте што ће се уписати под њим из осећаја заједничке опасности – није рачун претеран рећи да си за сваких десет шала сто душмана стекао; и док не наставиш и не будеш подигао рој оса око својих ушију, и док те оне скоро на смрт не ижацају, нећеш бити убеђен да је тако.

Не могу сумњати у то да, у човека кога ценим, има и најмањег трага зловоље или злобне намере у тим досеткама. Верујем и знам да су збиља невине и настале из забаве. Но размотри то, мој драги момче, да будале то разабрати не могу – а да хуље неће; а ти не знаш шта то значи, било да прве изазиваш, или да се завитлаваш с другима – кад год се они удруже зарад

заједничке одбране, уверен буди да ће против тебе рат водити на такав начин, драги мој пријатељу, да ти се то смучи, као и властити живот.

Освета из неког погубног буцака усмериће на те причу бешчашћа, коју безазленост срца или крепост држања неће исправити. Добробит твог дома посрнуће; личност твоја, што је к њојзи водила, крвариће на све стране; сумњаће се у твоје поштење; труди твоји порећи ће се; памет твоја заборавиће се; твоја ученост ће бити згажена. Да кончају задњи приказ твоје трагедије, Окрутност и Кукавичлук, близни лупежи, Злобом најмљени и хуцкани у мраку, скупа ће ударити на све твоје слабости и грешке. Најбољи од нас, мој драги момче, ту су изложени, и веруј ми, веруј ми, Јориче, *кад се, да се лични прохтев задовољи, једном реши да се невин и беспомоћан створ жртвује, ствар је лака шибље још једном скупити из неког густиша камо је залутало, да се пали ватра којом ће се он принети.*“

Јорик тешко да икада чу ово тужно прорицање судбе му, читано над њим, до са сузом што би му се из ока искрала, и изгледом обећања што је прати – да је решен, за убудуће, да кљусе своје јаше с више трезвености. – Али, авај, прекасно! Велик савез, с ***** и ***** на челу, беше створен пре свог првог

предсказања. Цео план напада, баш како Евгеније беше наслутио, би одједном стављен у дејство – с тако мало милости на страни савезника, и тако мало сумње у Јорика о том шта се ради против њега – да кад он помисли, добричина, да је унапређење више него зрело, они му корен посекоше, те он тада паде, како многи ваљан човек беше пао пре њега.

Јорик се, пак, неко време с тим борио са свом могућом храброшћу, док, савладан мноштвом и најзад изморен недаћама тог рата – а још више несмиљеним начином на који се тај води – не одбаци мач; и мада је своју живахност сачувао у изгледу до послетка, умро је, ипак, како се опћенито сматрало, сасвим сломљена срца.

Оно што је Евгенија склонило истом мишљењу, беше следеће.

Који сат пре но што је Јорик издахнуо, Евгеније уђе с намером да га види задњи пут и да се са њим задњи пут поздрави. Кад повуче Јорикову завесу и упита како се осећа, Јорик га, погледавши га у лице, узе за руку те му – пошто му захвали за многе знаке пријатељства према њему, за шта ће му, рече, ако им је судба да се сретну на ономе свету, стално захваљивати – саопшти да је тек на неки сат од тог да заувек умакне својим душманима.

„Надам се да ниси,“ одговори Евгеније, са сузама што су му низ образе текле, и гласом најнежнијим којим човек говори. „Надам се да ниси, Јориче, рече он.“

Јорик одговори погледом нагоре и лаганим стискањем шаке Евгеније, и то беше све, но то Евгенија заболело до срца.

„Де, де, Јориче,“ вели Евгеније, обрисавши очи и призвавши мушкарца у себи, „драги момче мој, утеш се – не дај да те срчаност и снага душевна напусте у овом тешком стању, кад ти требају понајвише; ко зна какав спас спреман чека, и какву ће моћ Бог за те применити?“

Јорик стави шаку на своје срце и благо одмахну главом.

„Ја, пак,“ Евгеније настави, горко плачући док те речи изговараше, „изјављујем да не знам, Јориче, како да се од тебе растанем – и радо бих својим надама кадио,“ додаде Евгеније, ободривши свој глас, „да још тебе има довољно да се бискуп направи, и да ја доживим да видим то.“

„Ја те молим, Евгеније,“ вели Јорик, скинувши своју ноћну капицу колико могаше левом шаком – јер му

десна јоште беше чврсно стиснута у Евгенијевој, „ја те молим да погледаш главу моју.“

„Не видим ништа што је мучи,“ одговори Евгеније.

„Онда, авај, пријатељу мој,“ рече Јорик, „да ти кажем да је тако излупана и изобличена ударцима што ми их ***** и *****, и неки други, зададоше у мраку, да бих рећи могао са Санчом Пансом да, кад бих се опоравио, и *митре потом биле пуштене да дажде с неба густо као град, ниједна од њих не би јој пасала.*“

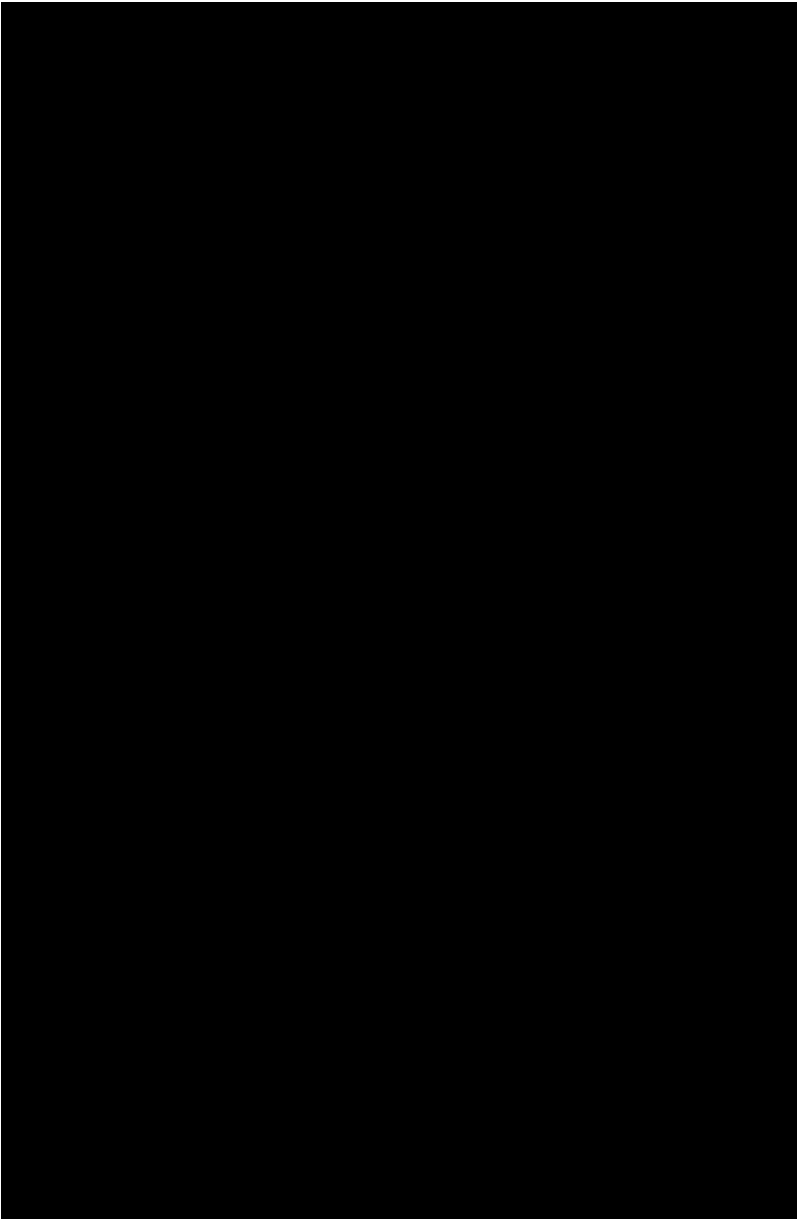
Задњи дах Јориков лебдео је на његовим дрхтавим уснама, спреман да се одвоји, док он то говораше; но то ипак би речено некаквим *сервантесовским* тоном; и док он то говораше, Евгеније виде где се начас пали трак светлуцаве ватре у његовим очима – слаба слика оних сева духа његовог, који (како Шекспир рече о предаку његовом) обичаваху да трпезу у грохот терају!

Евгеније по том беше уверен да је срце пријатеља његовог сломљено; он му стисну шаку – а онда тихо изађе из собе, плачући док ходаше. Јорик је Евгенија пратио очима до врата; затим их затвори – и више их не отвори.

Он лежи сахрањен у једном кутку своје порте, у парохји _____, испод просте плоче мраморне, коју је његов пријатељ Евгеније, по дозволи извршилаца

његових, поставио на гроб његов, ни са чим више од ових трију речи посвете што служи и као његов натпис гробни и као тужалка: *Вај, јадни Јориче!*

Десет пута на дан има дух Јориков утеху да чује где се његова споменична посвета чита с таквом различношћу жалобних гласова каква показује опште сажаљење и пошту према њему; једна стаза преко порте иде сасвим уз гроб његов; ниједан пролазник не прође а да не застане да на њ поглед баци – и не уздахне када продужи: *Вај, јадни Јориче!*

ГЛАВА 13. Толико је дуго откад је читалац овог рапсодичког дела одвојен од примаље да је крајње време да му се она опет помене, тек да се подсети да чељаде такво још постоји на свету, а које ћу ја, по најбољој процени што је могу сад створити по властитом плану, њему представити једном и засвагда. Но како се може започети ново градиво, и много неочекиваног посла појавити измеђ читаоца и мене, који може тражити да се одмах обави – било је исправно побринути се да та јадна жена не буде изгубљена у међувремену, јер када је она потребна, ми без ње никако не можемо.

Мислим да вам рекох да та добра жене беше особа од немало угледа и значаја у целом нашем селу и атару; да јој се слава проширила до саме границе и обима оног круга важности какав сваки жив човек, имао кошуљу на леђима или не, има један што га опасује; који поменути круг, пак, кад год се каже да је тај и тај од великог угледа и важности на овоме свету, пожелим да се може повећати или смањити у машти твоје Висости, у сложеној сразмери положаја, професије, знања, способности, висине и дубине (мерено у оба смера) личности која се доведе пред вас.

У садашњем случају, аколи памтим, утврдио сам га на око четири–пет миља, што не само да обухваташе целу парохију него се протезаше на два–три од оближњих заселака на рубу суседне парохије; што је од тог знатну ствар чинило. Морам додати да се, штавише, на њу врло повољно гледало у једној великој мајурској кући и неким другим појединим кућама и салашима унутар две–три миље од дима њезина оцака. Међутим, овде морам, једном засвагда, да вас обавестим да ће све ово бити тачније означено и објашњено на једној мапи, сад у рукама граверовим, која ће се, с многим другим припацама и разрадама овом делу, додати на крају двадесетог тома – не да дело повећа; мени је мрска и помисао на такву ствар – него као коментар, тумачење, објашњење, и кључ за оне низове збивања, догађаје, или алузије за које ће се сматрати да су или скривеног тумачења, или тајанственог или нејасног значења, пошто мој животопис и моје назоре буде прочитао (сад не заборавите значење те речи) цео свет; што ће, међ нама, и упркос свој господи критичарима у Великој Британији, и свим њиним Висостима што ће подузети да пишу или кажу супротно – решен сам – и бити случај. Не морам ни рећи твојој Висости да се све ово износи у поверењу.

ГЛАВА 14. Пошто погледах у брачни уговор своје матере, да бих задовољио себе и читаоца у ствари нужној да буде рашчишћена пре но што бисмо могли наставити даље у овој повести, имао сам срећу да набасам баш на ствар која ми треба пре но што сам ишчитао дан и по до краја – то ми могаше месец одузети; што јасно показује да кад човек седне да повест пише – макар била то тек повест Јаше Грмаља или Томе Палчића – он не зна више од својих пета с каквим ће се уставама и клетим препрекама сусрести на своме путу – или у какво ће коло врзино да га воде ова или она застрањења пре но што се све сврши. Да може историчар своју повест терати ко што мулар тера своју мулу – право напред (на пример, од Рима све до Лорета, а да ниједном главу постранце не окрене, било надесно било налево) – могао би да се одважи да вам до у час предскаже кад ће стићи до краја свог пута; но та ствар је, говорећи збиљски, немогућа. Јер ако је он човек и најмање живахан, имаће да направи, с овим или оним друштвом, педесет одступања од правца док се креће, што не може никако избећи. Имаће за се погледе и изгледе што му стално око маме, због којих не може – колико ни да полети – да не стане да их

гледа; имаће, надаље, разне рачуне да своди; анегдоте да покупи; натписе да разабере; приче да плиће; предања да истражи; личности да посети; хвалоспеве да лепи на ова врата; пасквиле на она – све чега су поштеђени сасма и мулар и мула. Да сажмемо све: има архива, на свакој етапи, у које треба загледати, и свитака, забелешки, докумената, и бескрајних родослова, за које га праведност непрестано назад зове да настави да их чита. Укратко, томе краја нема; ја, пак, изјављујем да сам тим заокупљен био ових шест седмица, брзајући колико год икако могох – а још рођен нисам. Тек узмогах, и то је све, да вам кажем *кад* се то десило, али не и *како* – тако да видите да је та ствар далеко од тога да се изведе.

Та непредвиђена устављања, за која признајем да о њима појма нисам имао кад првотно кретох – али која ће, сад сам убеђен, пре нарастати него се смањивати док ја напредујем – сковала су смер за који сам решен да га следим, а то је – не журити, него ићи натенане, пишући и објављујући два тома о своме животу сваке године; што ћу, ако ми се допусти да мирно наставим, и ако могу закључити подношљиву погодбу са својим књижаром, наставити да чиним докле год живим.

ГЛАВА 15. Део у брачном уговору моје матере – за који рекох читаоцу да се намучих тражећи га, и за који, сад када га нађох, мислим да је долично да му га подастрем – толико је много пуније изражен у самој исправи но што ја то могу да се дрзнем да учиним, да би било варварство извући га из шаке адвоката. Он је како следи.

„*Те овај уговор даље утврђује, Да речени Валтер Шенди, трговац, с обзиром на речени обећани брак што ће се закључити, и по благослову Божјем и истински свечано углавити и употпунити измеђ реченог Валтера Шендија и Јелисавете Молино пређе поменуте, и разне друге ваљане и вредне разлоге и разматрања што њега на то посебно потичу, прихвата, утаначује, дозвољава, саглашава се, закључује, уговара, и у потпуности се саглашава с господом Џоном Диксоном и Џемсом Тарнером, горе поменутим скрбницима, итд. итд. – и то, Да у случају да се одсад тако збуде, уприличи, деси, или другачије случи, Да речени Валтер Шенди, трговац, напусти посао пре времена кад речена Јелисавета Молино буде, сходно току природном, или било како, престала да носи и рађа децу; и да – услед тога што је речени Валтер Шенди тако напустио посао, упркос и противно*

слободној вољи, пристанку и свиђању речене *Јелисавете Молино* – оде из града Лондона да би се повукла и живела на његовом имању у *Двору Шенди*, у грофовији _____, или седишту неке друге грофовије, замку, дворцу, палати, кући салашкој или мајурској, купљеној сада, или која ће бити купљена касније, или на неком делу или парцели њиној: Да ће тада – и кад год се деси да речена *Јелисавета Молино* носећа буде с дететом или децом напосе и законом зачетим, или што ће бити зачета, у телу речене *Јелисавете Молино* током њене речене брачне везе – он, речени *Валтер Шенди*, о свом личном трошку и од својих личних пара, у правом и разумном року, за који се овим саглашава да буде на шест недеља од њеног, речене *Јелисавете Молино*, потпуног рачуна, или времена претпостављеног и срачунатог порођаја, да плати, или учини да се плати, износ од једне стотине и двадесет фунти ваљаног и законог новца господи *Дону Диксону* и *Џемсу Тарнеру*, или правним наследницима, на скрб и поверење, а ради и у циљу следеће употребе и употреба, намере, циља и сврхе: *То ће рећи*, Да се речени износ од једне стотине и двадесет фунти исплати на руке речене *Јелисавете Молино*, или да га другачије употребе они, речени скрбници, за

прикладно и доследно изнајмљивање једне кочије, са снажним и достатним коњима, да се носи и пренесе тело речене *Јелисавете Молине* и детета или деце с којима ће она тада и ту бити носећа и трудна, до града *Лондона*; и за даље плаћање и намиривање свих других ма каквих пратећих трошкова, издатака и расхода – током и за време и ради, и у вези с њеним реченим и очекиваним порођајем и бабињама, у реченом граду или предграђу његовом. И да речена *Јелисавета Молино* може и сме, с времена на време, и у свако доба које је овде утаначено и уговорено, на миру и спокојно да изнајми речену кочију и коње, и да слободно улази, излази и враћа се, током свог путовања, у речену кочију и из ње, сходно смислу, правој намери и значењу ове исправе, без икакве сметње, спорења, досађивања, узнемиравања, злостављања, намирења, спречавања, глобљења, избацивања, шикане, устављања, или запрека, било које врсте. И да ће, надаље, реченој *Јелисавети Молино* бити допуштено да, с времена на време, онолико често како буде прикладно и доследно одмакла у својој реченој трудноћи, до времена овде пређе углављенох и уговореног – да живи и борави у оном месту или местима, и у оној породици или породицама, и с оним рођацима, пријатељима, и

другим особама у реченом граду *Лондону*, које она, по својој вољи и ћефу, без обзира на садашњу њену брачну везу, и као да је *femme sole^x* и неударата, буде сматрала подобним. – *Те овај уговор надаље утврђује*, Да, ради успешнијег спровођења речене погодбе у извршење, речени *Валтер Шенди*, трговац, овим пренеси, уговара, продаје, предаје и потврђује реченој господи *Џону Диксону* и *Џемсу Тарнеру*, њиним наследницима, извршитељима и правним наследницима, што је сад у њиној државини, на основу уговора о погодби и продаји на годину дана њима, реченој господи *Џону Диксону* и *Џемсу Тарнеру*, учињеној од стране реченог *Валтера Шендија*; која речена погодба и продаја носи датум први пре датума ове исправе, и по сили и на основу прописа за претварање права коришћења у својину – *Целокупно* властелинство и посед *Шенди* у грофовији _____, са свим правима, деловима и припацама његовим: и свеколиким зградама, кућама, грађевинама, амбарима, шталама, воћњацима, баштама, задњим двориштима, салашима, пољима, оборима, котежима, потесима, ливадама, храништима, пашњацима, мочварама, утринама, шумама, шикарама, каналима, рибњацима, водама и водотоковима; заједно са свим закупима,

плодоуживањима, кулуком, рентом, фиксном рентом, властеоским давањима, убирањима десетка, глобама, олакшицама, рудницима, мајданима, свом имовином злочинаца и бегунаца, злочинаца под налогом за апс, оруђима лишавања живота, слободом лова, и свим другим краљевским повластицама и властелским уживањима, правима и судбеним надлежностима, привилегијама и наследствима ма које врсте. – *А такође* право на пребенду, поклон, даривање и слободно располагање жупе или парохије *Шенди* напред поменуते, и свеколиким десецима, дажбинама, надарбинама.“ У три речи – моја мати требало је да се породи (ако то изабере) у *Лондону*.

А да би се спречило спровођење неког непоштеног поступка са стране моје мајке, ком је брачни уговор ове врсте превише очито отворио врата, а на који се, пак, ни помислило не би да не беше мог стрица *Товија Шендија* – додата је одредба ради безбедности мог оца, која беше ово: *да у случају да моја мати буде касније, било кад, мога оца изложила труду и трошку лондонског путовања на основу лажне узбуне – да ће она за сваки такав случај својом кривњом изгубити свако право и основ које јој углава даје до следеће прилике – али не више – и тако даље, toties quoties^{xi}, на тако*

делотворан начин као да углава измеђ њих није ни учињена. Ово, пак, не беше ништа друго до оно што је разумно; а ипак, ма колико било разумно, увек сам сматрао да је мучно што је сва тежина тога уговора пала искључиво, као што јесте, на ме.

Него, ја сам зачет и рођен за несрећу; јер моја једна мати, било да то беше ветар или вода, или мешавина обога – или ниједнога; или да не беше једноставно тек бујање уобразиље или маште у ње; или колико је јака воља и жеља да буде то могла завести њену расуду – укратко, да ли је преварена или варала у овој ствари, никако не доличи мени да одлучим. Чињеница беше ово: да је, поткрај септембра 1717 – која беше година пре но што сам ја рођен – кад је моја мати мог оца одвела у град добрано против његове склоности – он одлучно захтевао примену те одредбе – тако да ја бејах осуђен, брачним уговором, да ми нос буде тако спљоштен уз лице као да су ме суђаје збиља испреле без носа.

Како се тај догађај збио – и какав је низ мучних разочарења, у овом или оном раздобљу мог живота, мене пратио због самог губитка, или, пре, притиснутости овог јединца тог дела тела – изнеће се пред читаоца све у своје време.

ГЛАВА 16. Мој отац, као што свако може, наравно, замислити, вратио се с мојом матером на село баш у зловољној врсти расположења. Првих двадесет или двадесет пет миља ништа друго није радио до кињио и мучио себе, па и моју матер, око тог проклетог трошка, за који рече да се сваки шилинг његов могао уштедети; а шта га је једило више него све друго беше несносно доба године – које, као што вам рекох, беше поткрај септембра, кад његове узазидне воћке, а посебно шљиве талијанке, управо беху спремне за брање, у чему он беше врло ситничав: *Да су га звиждуком у Лондон одазвали зарад неке лудорије у било ком другом месецу у целој години, не би ни три речи о том прозборио.*

На целим следећим двама етапама, никаква тема не би се спомињала доли тежак ударац који је он претрпео губитком сина, с којим као да је збиља рачунао у својој глави, и записао га у својој бележници, као други штап за своју старост, у случају да му Боби омане.

Разочарење тога, рече, десет пута је више човеку мудром неголи сав новац који га је то путовање итд. коштало, узето све заједно – враг нек носи тих стотину и двадесет фунти – не мари он за њих ни зеру.

Од Стилтона све до Грантема, ништа га у целој тој работи није дражило колико сућут пријатеља његових, и како ће обоје будаласто изгледати у цркви прве недеље, што би, у сатиричној жестини своје духовитости, сада мало изоштреној једом, толико шаљиво и изазовно описивао да моја матер изјави да су ове две етапе збиља тако трагикомичне да она ништа друго не ради но се смеје и плаче у истом даху, целим путем од једног краја њиховог до другог.

Од Грантема, док не пређоше Трент, мој отац никако не могаше да се примири због подле смицалице и преваре за које је мислио да му их је моја мати сместила у овој работи. „Јамачно,“ говорио би себи, све изнова, „та се жена није могла преварити; ако је могла – каква слабост!“ Реч мучна, која му машту заведе у трновито коло врзино, и сасма га растури пре но што се све кончало; јер сасвим сигурно реч *слабост* би изговорена, и потпуно му належе на мозак – те га сигурно покрену да разврстава колико врста слабости постоји: да постоји таква ствар као што је слабост тела, као и слабост ума – па не би ништа друго чинио до у себи расправљао, током две етапе редом, у којој мери узрок свих тих брига можда јесте, а можда није, произашао од њега самог.

Укратко, имао је толико ситних повода за узнемиреност, што извираху из ове једне работе, сви гризући заредице у његовом мозгу док се дизаху у њему, да моја мати, ма какав да јој беше одлазак, имаше баш врло непријатан повратак. Речју, како се она пожали моме стрицу Товију, он би измождио стрпљење у сваком живом створу.

ГЛАВА 17. Мада отац мој путоваше кући, како вам рекох, у не баш најбољем расположењу – негодујући и пихћући целим путем назад – ипак беше тако љубазан да најгори део те приче ипак задржи за се; а то беше решеност његова да прибави правду себи, што му омогући одредба мог стрица Товија у брачном уговору; те до саме ноћи у којој сам ја зачет, што беше тринаест месеци касније, није она имала ни најмањег мига о његовој накани – кад је мој отац, будући, као што се сећате, мало повређен и нерасположен, искористио прилику, док лежаху разговарајући озбиљно у кревету после, причајући о том што ће доћи, да јој саопшти да се она мора што боље може навићи на погодбу закључену измеђ њих у њиховој брачној исправи; која беше да она своје следеће дете роди на селу, да изравна путовање прошлогодишње.

Мој отац беше џентлмен од много мана – но имаше јак зачин оног у својој нарави што могоше, или не могоше, допунити тај број. То је знано по имену истрајности у доброј ствари, или тврдоглавости у лошој. О томе је моја мати имала толико сазнања да је знала да нема сврхе жалити се – те се тако она реши да мирно седи и да то искористи што боље може.

ГЛАВА 18. Кад та ствар те ноћи би договорена, или, пре, утврђена, да ће моја мати мене родити на селу, она следствено предузе своје мере; ради тога, кад беше три дана, или ту негде, одмакла у трудноћи, она поче бацати поглед на примаљу, ону за коју ме чувсте где је тако често помињем; и пре но што седмице протече, како се чувени доктор Менингем не могоше добити, она дође, у својој памети, до коначне одлуке – без обзира што постоји научни хирург на тако близак позив колико осам миља од нас, и који је, чак, посебно написао књигу од пет шилинга на тему примаљства, у којој је разоткрио не само заблуде самог тог женског еснафа, него је, такође, још додао многа необична побољшања ради бржег вађења фетуса у попречним порођајима, и неким другим случајима опасности која нас пречи у доласку на свет; без обзира на све то, моја

мајка, велим, беше потпуно одлучна да повери свој живот, и мој са њим, у руке ниједне душе доли само те старице. Елем, ја ово волим: кад не можемо доћи до праве ствари коју желимо – да се не машамо за следећу најбољу по реду уз њу; не – то је жалосно да се описати не може. Нема више од седмице баш од овог дана, у коме сада пишем ову књигу зарад поуке света – који је 9. март 1759 – како је моја мила, мила Џени – приметивши да ја изгледам мало озбиљно док она стоји цењкајући се за свилу од двадесет пет шилинга по јарду – рекла трговцу свилом да јој је жао што га толико намучи – и одмах отишла и себи купила јард широку тканину од десет пенија по јарду. То је копија једне те исте величине душе; једино што оно што мало умањи дику тога, у случају моје матере, беше што није могла то јуначно преточити у тако силну и погибелћу крајност како би неко у њеном положају могао пожелети, јер је та стара примаља збиља имала нешто мало права да се у њу узда – барем онолико колико јој успех могоше дати, будући да је, током своје праксе од скоро двадесет година у парохији, донела на свет сваког сина мајчиног без иједне грешке или незгоде које би се сасвим могле ставити на њезин рачун.

Те чињенице, мада имаху своју тежину, ипак нису сасвим уклониле неколика оклевања и nelaгоде што оптерећиваху расположење мога оца у вези с овим избором. Да не помињемо природна деловања човечности и правичности, или чежње родитељске и брачне љубави, који га сви тераху да ризику препусти што је мање могуће у случају ове врсте; осећао се забринутим на нарочит начин да све прође добро у овом случају – од накупљеног јада коме је изложен снађе ли какво зло жену му и дете у порођају у Двору Шенди. Знао је да свет суди по исходу, и да ће повећати патње његове у таквој несрећи тако што ће на њ свалити сву кривицу за то. „Авај јада! Само да је госпођи Шенди, јадној госпи, испуњена жеља да оде у град тек да се породи и да се опет врне – за шта је молила и преклињала на голим коленима – а што, по мом мишљењу, с обзиром на мираз што га господин Шенди уз њу доби, не беше нека силна ствар да јој се удовољи – и та госпа и њено дете могли би бити живи овог часа.“

Мој отац је знао да се на ту жалопојку не може одговорити; а ипак, није само да би себе заштитио – нити само због бриге за пород свој и жену – изгледао тако крајње забринут у вези са том ствари. Мој отац је

на ствари гледао широко – и био, штавише, како је мислио, у том дубоко забринут зарад јавног добра, из страха који је гајио од злоупотреба за које би се неки пример несрећни могао користити.

Одлично је знао да су се сви политички писци на ту тему једногласно сложили и вајкали, од почетка владавине Краљице Јелисавете па све до његовог доба, да се ток људи и новца према метрополи, за ову или ону лакомислену сврху, тако јако успоставио да је опасан постао по наша права грађанска; мада, узгред, *ток* не беше предоцба у којој би он највише уживао – *поремећај* ту беше његова омиљена метафора, и он би је прелио у савршену алегорију, тврдећи да је то потпуно исто у телу националном као у телу природном, где се крв и сокови терају у главу брже него што би могли наћи пут надоле – мора доћи до уставе колања, која смрт значи у оба случаја.

Има мало опасности, говорио би, да слободе своје изгубимо са *француске* политике или најезда *француских*; нити га је толико болело пропадање од гомиле покварене твари и сокова затрованих у нашем устројству – за шта се надао да није тако лоше као што се замишља; но се збиља плашио да ћемо, у неком жестоком напрезању, запасти, ненадно, у кленут

државну; па би рекао: „Нека нам се Господ свима смилује.“

Мој отац не могаше износити повест тог поремећаја без лека истовремено са тим.

„Да сам ја апсолутни владалац,“ рекао би, повлачећи нагоре своје чакшире док устаје из фотеље, „поставио бих способне судије на сваки прилаз своје метрополе, који би се обавештавали о послу сваке луде која дође туна; и ако изађе, после поштеног и отвореног саслушања, да тај није важан довољно да овај свој дом напусти и дође, с торбом и пртљагом, са женом и децом, синцима наполичарским, итд., итд., за собом, сви би били назад послати, од пандура до пандура, као скитнице што и јесу, до места свог законог пребивања. Тим начином старам се да моја метропола не посрће са властите тежине – да глава више не буде превелика за тело; да удови, сада ослабљени и свенули, буду враћени на свој прави део исхране и да поврате, са тим, своју снагу и лепоту природну. Обезбедио бих хитно да се ливаде и поља житна моје земље опет смеју и да певају; да весеље и гостољубље опет цветају; и да таква важност и утицај буду тим стављени у руке властеле ниже моје краљевине какви ће претегнути оно што опадам да моје племство сада им одузима.“

„Зашто има тако мало палата и господских двораца,“ питао би он, с извесним осећањем, док би шпартао собом, „диљем толиких дивних покрајина у Француској? Откуд то да је оно мало преосталих шатоа међ њима тако огољено – тако неопремљено и у тако рушевном и запуштеном стању? Зато, господине,“ рекао би, „што у том краљевству нико нема занимања за село које би подржао; оно мало занимања некаквог, који неки човек има било где тамо, сажето је у двору, и изгледу Великог Монарха, по сјају чијег лица, или облачју што њиме прелази, сваки Француз живи или мре.“

Још један политички разлог који тако снажно навођаше мога оца да се чува и најмање несреће у порођају моје матере на селу беше то што би било какав такав разлог без сумње гурнуо тег власти, већ превелике, у слабије судове племства, на његовом или вишем положају, што би се, на крају – с многим другим узурпираним правима што их тај део устројства из часа у час успоставља – показало кобним по монархијски систем домаће владавине успостављен у првом стварању свега живог од стране Бога.

У томе је он био сасма мишљења Сера Роберта Филмера – да су планови и установе највећих

монархија у источним деловима света сви, првотно, украдени од тог изврсног узора и прототипа овог домаћинства и очинске власти, која се век и више, говорио је он, постепено изрођава у мешовиту владавину; чији облик је, ма колико пожељан у великим заједницама рода људског, врло незгодан у малим, и ретко твори ишта – то он види – доли јад и збрку.

Због свих тих разлога, личних и јавних, узетих заједно, мој отац беше за то да се свакако узме примаљ; моја мати – никако. Мој отац је молио и преклињао, еда би она овај пут одустала од свога посебног права у овој ствари и пустила да он изабере место ње; моја мати, напротив, остајаше на својој повластици у овој ствари, да бира сама – и не узме помоћ смртника до те старице. Шта могаше мој отац чинити? Беше скоро на рубу памети – расправљаше то са њом у свим расположењима; стављаше своје разлоге у сва могућа светла; претресаше ту ствар с њом као хришћанин, као паган, као муж, као отац, као родољуб, као мушкарац. Моја мати на све одговараше само као жена; што беше мало неправедно према њој – јер како не могаше попримити такву разноликост ликова, и за то се изборити иза њих, такма не беше поштена: било је

седам на једну. Шта могаше моја матер чинити? Имала је, у бити, предност (иначе би јамачно била надвладана) малог појачања од личног понижења, што ју је држало и омогућило јој да ту работу расправља са мојим оцем с тако једнаком предношћу да обе стране певаху *Тедеум*. Укратко, моја мати имала је да добије ту старицу, а хирург да добије дозволу да испије боцу вина с мојим оцем и мојим стрицем Товијем Шендијем у задњем салону – за шта ће бити плаћен пет гвинеја.

Морам молити за дозволу, пре него што кончам ову главу, да унесем једну опомену у груди своје лепе читатељке, а то је ово: да не прихвати сасвим као готову чињеницу, из пар неопрезних речи које ја у њу убацих – *да сам ја човек ожењен*. Признајем да би нежно именовање моје миле, миле Џени – уз неке друге мигове о познавању брака, посејане овде–онде – могло завести најчаснијег судију на свету у такву одлуку против мене. Све оно за шта молим у овом случају, госпођо, јесте строга правица, и да је учините колико мени толико себи – тако да не судите унапред или не добијете такав утисак о мени док не будете имали боље доказе но што се, сигуран сам, сада могу поднети против мене. Нити могу бити тако ташт и неразуман, госпођо, да пожелим да ви стога помислите да је моја

мила, мила Џени моја милосница издржавана; не – то би било ласкање мојој личности у другој крајности и давање њој изгледа слободе, на коју она, можебит, нема никаквог права. Све за шта се ја борим јесте крајња немогућност, кроз неколико томова, да ви или дух најпроницљивији на свету сазнате како та ствар збиља стоји. Није немогуће да је моја мила, мила Џени – ма колико нежно било то називање – можда моја ћерка. Размотрите – ја сам рођен године осамнаесте. Нити има ичег неприродног или претераног у претпоставци да је моја мила, мила Џени можда моја пријатељица.

– Пријатељица!

– Моја пријатељица. Јамачно, госпођо, пријатељство измеђ двају родова може постојати и одржати се без –

– Пих, господине Шенди.

– Без ичега, госпођо, доли нежног и дивног осећања, што се увек умеша у пријатељство тамо где постоји различитост рода. Да вас замолим да проучите чисте и сентименталне делове најбољих романа француских – збиља ће вас запањити, госпођо, кад будете видели с каквом се различношћу чедног израза украшава то дивно осећање, за које имам част да о њему говорим.

i Грчки: нису сами догађаји ти који муче људе, но њихова просуђивања о тим збивањима.

ii Латински: дивног ли дана.

iii Латински: о укусима се не расправља.

iv Француски: целина.

v Француски: попрашена, попрскана златом.

vi Латински: о таштини света и хујању времена.

vii Латински: у обичним, просечним годинама.

viii Француски: веселост срца.

ix Француски: духовита изрека.

x Француски: сама, неудата жена.

xi Латински: кад год треба.